

Rozhovor

Metodik obnovy hradov: Zásahy môžu pamiatku nenávratne poškodiť

MICHAL ŠIMKOVIC (43) je výskumník a metodik obnovy hradov, držiteľ odbornej spôsobilosti Ministerstva kultúry SR. Podieľal sa na rekonštrukcii niekoľkých pamiatok v Zemplíne. Hovorí, že Slovensko má šťastie na odborníkov.

Vzdelaním ste historik umenia i archeológ. Čo vás viedlo vyštudovať práve túto oblasť? Mali ste v rodine vzor, alebo vás lákala nepreskúmaná história? „Vzor som v rodine nemal. Od detstva ma lákali výlety na zrúcaniny slovenských hradov. V počiatkoch veľkú úlohu zohrali knihy s povestami o hradoch, za ktorými až neskôr nasledovali náročnejšie a odbornejšie knihy. Na základnej aj strednej škole bol môj obľúbený predmet dejepis. Až neskôr som sa dopátral, ktoré vedné odbory sa venujú výskumu mojich obľúbených hradov. Najbližšie sa mi zdala archeológia, ale počas jej štúdia som si uvedomil, že inklinujem skôr k poznávaniu architektúry a ochrane pamiatok. A tak som začal študovať aj dejiny výtvarného umenia.“

Slovensko je známe práve zrúcaninami mnohých obranných hradov. Je zrátané, koľko ich tu vôbec máme? „Vďaka niekoľkým generáciám bádateľov máme zmapované tie lepšie zachované hrady, ktorých pozostatky sú dobre viditeľné. Už pred nami bola generácia bádateľov a pamiatkarov, ktorí dosiahli pri bádani hradov pozoruhodné výsledky. Kolegovia Martin Bóna a Miroslav Plaček do svojho najnovšieho súborného diela zaradili 159 hradov. Stále sa však nachádzajú zvyšky ďalších hradov, hrádkov a menších opevnení, ktoré zanikli pred niekoľkými storočiami a ich pozostatky takmer úplne zmizli. Mnohé tieto sídla ešte ostávajú neprebádané a neobjavené.“

Obnovovať takúto historickú pamiatku štátu nie je iste jednoduché, najmä keď vieme, že v priebehu desiatok rokov sa nevenovala pozornosť ani zachovalejším kultúrnym pamiatkam, lebo štát bol na peniaze skúpy. „Hrady nie sú jedinou časťou pamiatkového fondu, ktorej bola venovaná menšia pozornosť. Okrem zrúcanín hradov máme veľký počet kaštieľov a kúrií, ktoré prepadajú skaze. Pracovať na obnove pamiatky je v prvom rade veľká zodpovednosť. Takmer vždy ide o zásahy, ktoré, ak sú dobre urobené, pretrvávajú desaťročia. Ale ak sú urobené zle, môžu pamiatku nenávratne poškodiť.“

Existuje nejaký model postupu pri obnove jednotlivých objektov? „Áno. Na Slovensku máme Pamiatkový úrad SR, ktorý ako štátny odborný orgán záväzne určuje postup pri obnove. Základom je spravidla takzvaný pamiatkový výskum, čo je vlastne dôkladné poznanie stavby a jej postupných premien v minulosti. Jeho súčasťou je podrobný návrh na obnovu, ktorý detailne určí postup pri rekonštrukcii pamiatky. Pomenované sú najcennejšie časti stavby, alebo naopak tie, ktoré sú nevhodné a rušivé.“

Ste spokojný s koordináciou jednotlivých zložiek a následne prác na tých ktorých hradoch? „V prevažnej väčšine áno. V prípade obnovy pamiatok je vždy kľúčová tesná spolupráca viacerých profesií. Od inžiniera, ktorý vyhotoví presné plány pamiatky, cez výskumníkov, ktorí ju detailne prebádajú, statikov a architektov, ktorí spracujú projekty, až po odborných remeselníkov, ktorí dávajú obnove konečnú podobu. Práve pri koordinovaní všetkých týchto prác na Slovensku v rámci občianskych združení vyrástlo niekoľko výnimočných osobností. Pritom väčšinou ide o ľudí, ktorých občianska profesia je od obnovy pamiatok vzdialená.“

Čo je cieľom obnovy v prípade zrúcanín? „Tým úplne prvým je vždy zastavenie jej rozpadu a záchrana jej cenných častí. Niekedy sa na základe odporúčania špecializovaných statikov dokonca sústreďujeme len na stabilizáciu určitej časti stavby pred zrútením. Ostatné, ktoré sú v pomerne dobrom stave, môžu byť zatiaľ ponechané bez zásahu. Pri celkovej obnove je cieľom urobiť zrúcaninu bezpečnú a dobre prístupnú a čitateľnú pre návštevníkov. Na rozdiel od niektorých okolitých krajín, považujem za veľké šťastie, že na Slovensku medzi odborníkmi panuje zhoda v spôsobe prístupu k záchrane ruín. Jeho základom je v podstate konzervácia súčasného stavu. To znamená, že cieľom obnovy sú len miminálne úpravy zamerané na zlepšenie stavu stavieb. Zároveň sa snažíme, aby ostali zachované pôvodné časti, ktoré sú dedičstvom našich predkov a boli len minimálne zmenené dnešnými doplnkami.“

Do obnovy zrúcanín je na Slovensku zapojených množstvo nezamestnaných. Avšak sú aj také názory, že sú to vyhodené peniaze štátu. Ale nie každý s tým súhlasí. „Obnova zrúcanín s účasťou nezamestnaných je špecifický projekt Ministerstva kultúry SR a Ústredia práce a sociálnych vecí. Za päť rokov existencie dokázal svoju životaschopnosť a peniaze sú určite zmysluplne a efektívne využité. Porovnaním ceny obnov realizovaných cez tento projekt a bežnými stavebnými firmami hovorí jasnou rečou. Treba však povedať, že základom úspešnosti projektu je, že prišiel do pripraveného prostredia a bol dobre nastavený zo strany ministerstva. Už pred jeho existenciou tu boli občianske združenia, ktoré mali know-how a skúsenosti z obnovy ruín. Bola tu skupina odborníkov, ktorí sa ruinám venovali dlhodobo a predovšetkým tu bol Pamiatkový úrad SR ako odborný dozor a garant zo strany štátu. Bez týchto podmienok by projekt nemohol byť úspešný. Okrem záchranu ruín je veľmi prínosný aj pri obnove historických parkov a niektorých kaštieľov.“

Vieme, že na východnom Slovensku sú aktuálne viaceré obnovy zrúcanín hradov. Ste spokojný s ich realizáciou, resp. môžete nám niektoré uviesť ako príklad? „Dnes je na východnom Slovensku dokonca taká situácia, že sa pracuje takmer na každej väčšej hradnej zrúcanine. Bolo by už jednoduchšie vymenovať hrady, na ktorých sa nepracuje. Veľký pokrok spojený s dobrou kvalitou prác sa podarilo dosiahnuť napríklad na Brekove, Zborove a hrade pri Hanigovciach. Veľkým úspechom je zastrešená a čiastočne obnovená veža hradu Slanec.“

Máte predstavu, ktoré ďalšie projekty by bolo vhodné v blízkej budúcnosti ešte obnoviť? „Mám. Uvažuje sa napríklad o prácach na záchranu Turne, alebo Čičvi pri Vranove nad Topľou a pokiaľ viem, plánuje sa obnova hradu Parič v Trebišove. Ale v dnešnej situácii nie je nutné za každú cenu začínať nové projekty. Dôležité je udržať kvalitu tých existujúcich a doviest' ich do zdarného konca.“

Korzár 24. 1. 2016 Autor: Magda Haburová